

Výzkumné úkoly řešené v rámci Střednědobého plánu výzkumné činnosti IKSP na období 2020–2023

Zaměření Střednědobého plánu výzkumné činnosti IKSP na období 2020-2023 reflektuje základní priority resortu v oblasti trestní legislativy, justice a činností organizací resortu. Kontinuálně navazuje na Střednědobý plán na období let 2016–2019 a vychází ze zásad *Rozvojového programu Institutu pro kriminologii a sociální prevenci na léta 2017–2023*, který je v platnosti jako základní dokument pro poskytování institucionální podpory na rozvoj výzkumných organizací. Rozvojový program byl schválen Ministerstvem spravedlnosti ČR jako zřizovatelem IKSP a Ministerstvem vnitra ČR jako poskytovatelem institucionální podpory.

Současně plán bere v úvahu úkoly a cíle základních koncepčních dokumentů v resortu Ministerstva spravedlnosti ČR, tj. platné *Koncepce vězeňství do roku 2025 a Koncepce rozvoje probace a mediace do roku 2025*. Plán počítá i s úkoly, zasahujícími do oblasti výzkumu, které jsou Ministerstvu spravedlnosti ČR ukládány v různých dokumentech, zejména usneseních vlády ČR.

1. Faktory recidivy a proces ukončování kriminální kariéry v kontextu podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody

Odpovědný řešitel: PhDr. Jan Tomášek, Ph.D.

Termín řešení: 2020-2023

Výzkumný úkol byl formulován ve spolupráci IKSP, Akademie věd ČR, Ministerstva spravedlnosti ČR, Vězeňské služby ČR a Probační a mediační služby. Jeho cílem je identifikovat faktory, které významnou měrou přispívají k ukončení kriminální kariéry (tzv. desistenci), a na něž by se i proto měla soustředit opatření rozvíjená státem za účelem snižování recidivy pachatelů trestné činnosti.

2. Institut podmíněného propuštění v aplikační praxi

Odpovědný řešitel: Mgr. Jan Rozum

Termín řešení: 2020-2023

Výzkum se primárně zaměří na činnost probačních pracovníků v oblasti parole při odborném vedení a podpoře při přípravě pachatele na přechod z vězeňského prostředí do společnosti, a současně v kvalifikovaném posouzení jeho připravenosti na možnost podmíněného propuštění. Výzkum se současně zaměří na rozhodování soudů o podmíněném propuštění.

3. Elektronický monitorovací systém v aplikační praxi ČR

Odpovědný řešitel: Mgr. Michal Špejra

Termín řešení: 2020-2023

Výzkum naváže na aktuálně probíhající výzkumný úkol „*Vyhodnocení procesu spuštění elektronického monitorovacího systému v ČR*“, který se zaměřuje na evaluaci procesu přípravy implementace EMS, tj. soustřeďuje se především na fázi před faktickým zahájením provozu systému a bezprostředně po jeho zavedení do praxe. Předmětem navazujícího

výzkumu bude systém elektronického monitoringu u osob, kterým byl dle platné právní úpravy uložen trest domácího vězení nebo aplikován jiný institut trestního práva, umožňující elektronickou kontrolu prostřednictvím EMS.

4. Děti mladší patnácti let v systému soudnictví ve věcech mládeže

Odpovědná řešitelka: JUDr. Jana Hulmáková, Ph.D.

Termín řešení: 2020-2023

Výzkumný úkol bude zaměřen na analýzu vývoje, struktury a charakteristických rysů delikvence dětí mladších patnácti let, a zhodnocení aplikace zákona č. 218/2003 Sb. (ZSM) v případě těchto dětí. Pozornost bude věnována tomu, jakým způsobem je v rámci prověřování činu jinak trestného a v rozhodovací praxi soudů pro mládež v současné době naplňován základní účel ZSM, tedy důraz na reintegraci a prevenci recidivy a obnovení vztahů narušených činem jinak trestným.

5. Uplatňování nové diferenciaci ve vězeňství (redukce počtu typů věznic)

Odpovědná řešitelka: Mgr. Petra Zhřivalová, Ph.D.

Termín řešení: 2020-2023

Výzkumný úkol se zaměří na zjišťování, do jaké míry se daří naplnit cíle nové vnější diferenciaci věznic, zejména v oblasti personálního a legislativního zakotvení změn, jakož i systémových opatření, a to se zohledněním relativně krátké doby, která od redukce typů věznic uplynula. V rámci výzkumu bude posouzeno nové právní postavení odsouzených (jak ve světle systémových změn, tak vlastního vnímání odsouzenými a reflektování změn vybranými pracovníky a tajemníky komise pro vnitřní diferenciaci), a zhodnocen vývoj personální politiky VS v souvislosti se zavedenými změnami.

6. Penologický výzkum přípravy odsouzených na propuštění

Odpovědná řešitelka: Mgr. et Mgr. Tereza Raszková

Termín řešení: 2020-2023

Předmětem výzkumného úkolu bude systém přípravy na propuštění odsouzených v podmínkách českého vězeňství. Hlavním cílem výzkumu bude ověřit v českém prostředí, do jaké míry a jakými nástroji jsou vytvářeny podmínky pro desistenci osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody coby základní předpoklad reintegrace do společnosti. Výzkum se zaměří jak na práci s odsouzenými v průběhu pobytu ve výkonu trestu, tak i na proces přípravy a implementace jednotlivých kroků ze strany Vězeňské služby České republiky. Součástí výzkumného úkolu bude i dokončení analýzy, hodnotící zavedení a první výsledky pilotního projektu „Otevřená věznice“.

7. Návaznost penitenciární a postpenitenciární péče o odsouzené uživatele drog

Odpovědný řešitel: JUDr. Petr Zeman, Ph.D.

Termín řešení: 2021-2023

Výzkumný úkol bude zaměřen na systém protidrogových služeb pro uživatele drog ve výkonu trestu odnětí svobody (VTOS) a po propuštění z výkonu trestu, především na jejich návaznost a na možnosti kontinuální práce s vězněnými a následně propuštěnými uživateli drog s cílem zabránit jim v návratu k užívání drog či přimět je k přechodu na méně rizikový

vzorec užívání drog, a snižovat pravděpodobnost jejich kriminální recidivy. Dále by měl výzkum posoudit možnosti systematického vyhodnocování účinnosti protidrogových služeb, poskytovaných odsouzeným uživatelům drog během VTOS a po propuštění na svobodu.

8. Analýza fungování institutu zabezpečovací detence

Odpovědná řešitelka: PhDr. Šárka Blatníková

Termín řešení: 2020-2023

Institut zabezpečovací detence byl původně určený pro okruh pachatelů zvláště závažných trestných činů (zvláště nebezpečné pachatele), následná novelizace rozšířila jeho použitelnost i na pachatele méně závažné kriminality a zejména recidivní pachatele zneužívající návykové látky. Pozornost bude při řešení výzkumného úkolu proto zaměřena nejen na dosavadní vývoj v oblasti ukládání a výkonu zabezpečovací detence ve smyslu deskripce počtu uložených a vykonaných opatření, ale zejména na strukturu osob, kterým je toto opatření ukládáno, jejich kriminální historii i „aktuální“ kriminální jednání, zdravotní anamnézu aj. Další zkoumanou oblastí bude výkon tohoto opatření.

9. Vývoj kriminality a trestní politiky

Odpovědný řešitel: PhDr. Miroslav Scheinost

Termín řešení: 2020-2023

Jedná se o tradiční téma, které je každoročně zpracováváno a přináší v koncentrované podobě soubor dat k vývoji kriminality s komentářem. Nadále bude zpracováván přehled vývojových trendů kriminality a trestní politiky na základě existujících a dostupných statistických údajů z databází resortů spravedlnosti a vnitra. Kromě soustředění a výběrového zpracování dostupných údajů bude cílem výzkumného úkolu prohloubit jeho analytickou část, popsat vývojové trendy a pokusit se charakterizovat možné faktory, které tyto vývojové trendy ovlivňují.

10. Výzkum obětí trestné činnosti

Odpovědná řešitelka: JUDr. Michaela Roubalová, Ph.D.

Termín řešení: 2021-2023

Výzkum viktimizace tvoří stabilní součást práce IKSP. Předmětem výzkumu budou zkušenosti obyvatel České republiky s vybranými druhy deliktů. Primárním cílem studie bude zjištění míry viktimizace obyvatel sledovanými trestnými činy a získání komplementárního zdroje informací o rozsahu kriminality v České republice, včetně její latentní části. Sekundárním cílem bude získání podrobnějších informací, souvisejících s prožitou viktimizací, jakož i dalších názorů a postojů obyvatel na otázky spojené s problematikou kriminality.

11. Názory veřejnosti na vybrané otázky trestní politiky a prevence kriminality

Odpovědný řešitel: Mgr. Jakub Holas

Termín řešení: 2021-2023

V rámci výzkumu budou zkoumány znalosti, názory a postoje občanů zejména v oblasti stavu a vývoje trestné činnosti, fungování systému trestní justice, či vybraných trestněpolitických a preventivních opatření, a to především prostřednictvím reprezentativního

průzkumu veřejného mínění. Bude se jednat o pokračování společného projektu s Odborem prevence kriminality MV ČR a Republikovým výborem pro prevenci kriminality, který běží od roku 2017. V období dalšího Střednědobého plánu bude tento průzkum doplněn o expertní šetření, které názory a postoje veřejnosti zkonfrontuje se zkušenostmi profesionálů v dané oblasti.

12. Kriminologický výzkum pachatelů a obětí domácího a genderově podmíněného násilí (DGPN) v ČR

Odpovědná řešitelka: Mgr. Hana Přesličková

Termín řešení: 2020-2023

Projekt bude realizován jako tzv. předem definovaný projekt, financovaný z programu Norského finančního mechanismu 2014-2021.

Předmětem výzkumu bude systém zacházení s pachateli a podpora obětí v případech domácího a genderově podmíněného násilí v ČR. Hlavním cílem výzkumu bude navrhnout účinná opatření k vytváření odpovídajícího systému zacházení s pachateli DGPN, který povede ke zlepšení situace obětí DGPN, a to prostřednictvím omezování újmy působené násilnými osobami. Výsledky projektu by měly sloužit relevantním institucím zodpovědným za tvorbu politiky a účinných strategií v oblasti DGPN, ale rovněž samotným relevantním aktérům, jako jsou např. orgány činné v trestním řízení, pomáhající organizace, ale i oběti a pachatelé.

13. Posouzení trendů kyberkriminality

Odpovědná řešitelka: Mgr. et Mgr. Kateřina Kudrlová

Termín řešení: 2021-2023

Výzkumný úkol bude zaměřen na vybrané druhy kyberkriminality ve stanoveném období. V první části výzkumu půjde o získání a vyhodnocení statistických dat zejména o registrovaných počítačových trestných činech, tj. trestných činech neoprávněného přístupu k počítačovému systému a nosiči informací, opatření a přechovávání přístupového zařízení a hesla k počítačovému systému a jiných takových dat a poškození záznamu v počítačovém systému a na nosiči informací a zásah do vybavení počítače z nedbalosti. Druhá část výzkumu se bude věnovat povědomí veřejnosti o kyberkriminalitě a její zkušenosti s ní, a to pro získání podrobnějšího odhadu míry její latence. Zvláštní pozornost bude věnována podvodnému jednání prostřednictvím internetu.